

Werkplan RMC 2005 – 2006

(komt nog een gedrukte versie van inclusief werkverslag 2003 - 2004)

Inleidend

Het Rotterdams Milieucentrum gaat de komende twee jaar veel van de door haar opgezette activiteiten en projecten continueren.

De basistaak: ondersteuning van de Rotterdamse natuur – en milieuorganisaties blijft echter hoofdzaak. In dit werkplan leest u meer over de activiteiten van de stichting Rotterdams Milieucentrum.

Helaas ontbreekt het milieucentrum aan voldoende personeel om adequaat te kunnen reageren op de vele ontwikkelingen in en rond Rotterdam op het gebied van ruimtelijke ordening, natuur en milieu. In vergelijking met de centra in Den Haag, Amsterdam en Utrecht beschikt het Rotterdams Milieucentrum over een wel erg kleine staf (bestaande uit 1 part time directeur en 1 ID baner).

De rol en functie van het Rotterdamse Milieucentrum is echter zeer vergelijkbaar met de milieucentra in de andere drie grote steden. Het is voor het RMC vaak niet mogelijk goed, onderbouwd en snel te reageren op ontwikkelingen in de stad. Professionele beleidsmatige ondersteuning ontbreekt. Reactie wordt op vele gebied echter wel van het centrum verwacht. Zowel door de achterban, de politiek, de media als de gemeentelijke diensten en deelgemeenten.

Er is dus enige discrepantie tussen hoe het milieucentrum is uitgerust en de verwachtingen die men heeft van een milieucentrum.

Terwijl collega's in Amsterdam, Den Haag en Utrecht de beschikking hebben over mobiliteitsmedewerkers, beleidsmedewerkers stadsnatuur en ruimtelijke ordening, administratieve krachten en communicatiemedewerkers blijft het in Rotterdam toch een beetje schipperen.

Ook kan het RMC gezien haar personele bezetting onmogelijk een loketfunctie (hulp – en servicedesk) voor burgers organiseren, dit terwijl er vele keren per maand een beroep op het milieucentrum wordt gedaan. Burgers weten niet beter dat het milieucentrum er is om hun onafhankelijk van de overheid te ondersteunen bij vraagstukken die spelen in hun wijk rond milieu, ruimtelijke ordening, duurzaamheid, stadsnatuur/groen. Burgers die het ergens niet mee eens zijn of juist iets op poten willen zetten willen hulp, advies, ondersteuning en geen doorverwijzing (overigens is doorverwijzing vaak ook niet mogelijk). Het milieucentrum kan die burgerondersteuning vaak niet bieden.

De beperkte omvang van het milieucentrum blijft een constante zorg en in de praktijk erg frustrerend.

Rotterdam

December 2004

Emile van Rinsum (directeur Rotterdams Milieucentrum)

1. Groepenondersteuning

- 2 -

1.2 Ondersteuning

Core business van het Rotterdams milieucentrum is ondersteuning van Rotterdamse natuur – en milieugroepen. Achtenveertig groepen zijn bij het milieucentrum aangesloten. Het centrum biedt deze vrijwilligersorganisaties juridische -, inhoudelijke - en organisatorische ondersteuning en de mogelijkheid tot overleg en debat. Het milieucentrum is tevens een kennisinstituut en faciliteert haar achterban.

Het milieucentrum is in mindere mate een op het publiek gerichte 'service – of helpdesk' met betrekking tot natuur – en milieu, de personele bezetting laat dat niet toe hoewel er regelmatig door bewoners en bewonersorganisaties een beroep wordt gedaan op ondersteuning door het milieucentrum.

Het milieucentrum vervult hierin veelal de functie van telefonische - en digitale doorverwijzer en kan dus helaas geen volwaardige 'helpdesk' zijn voor de burgers van Rotterdam.

1.2 Werkgeld en projectsubsidies

Rotterdamse natuur – en milieugroepen kunnen een beroep doen op werkgelden en kleine projectsubsidies. Er wordt een onderscheid gemaakt in 'werkgelden' ten behoeve van de kleine uitgaven zoals telefoon –, kopieer en portiekosten en projectsubsidies voor scholingsprojecten, activiteiten en acties.

Beide subsidies zijn ook in 2005 en 2006 aan te vragen.

2. Communicatie

2.1 Digitale nieuwsbrieven

Het milieucentrum maakt volop gebruik van de mogelijkheden die internet biedt. De Rotterdamse Milieucourant en nieuwsbrieven worden regelmatig digitaal verspreid. De Milieucourant wordt minimaal zes keer per jaar verzonden aan ruim 1400 e.mailadressen en zo'n honderd nieuwsbrieven zes keer per jaar naar Rotterdamse natuur – en milieugroepen.

De digitale Milieucourant is gericht op een bredere doelgroep die geïnteresseerd is in natuur – milieu thema's en het reilen en zeilen van het Rotterdams Milieucentrum. De digitale nieuwsbrieven richten zich op de Rotterdamse natuur -, milieu – en bewonersorganisaties, de directe achterban van het milieucentrum en hebben een meer 'intern' karakter.

2.2 Websites

Het milieucentrum houdt ook twee websites 'in de lucht'. De website www.milieucentrum.rotterdam.nl is gericht op een publiek dat geïnteresseerd is in natuur en milieu in de Rotterdamse regio maar ook gericht op de (leden van) achterbangroepen.

De groene activiteitsite www.degroeneagenda.nl (of www.groeneagenda.nl) is er voor een in natuur geïnteresseerd publiek dat graag op de hoogte blijft van wandelevenementen, fietstochten, natuureducatieve activiteiten, lezingen en cursussen gericht op de natuur. De site verwijst ook naar de gedrukte uitgave van de groene agenda en andersom (zie ook 2.3).

In 2005 start op de website een pagina: 'Plannen en inspraak'. Onder deze button is informatie te vinden over voorontwerp -, ontwerp bestemmingsplannen, gemeentelijke plannen op het gebied van milieu, verkeer en ruimtelijke ordening. Tevens wordt de rubriek 'Politiek & bestuur' steeds opnieuw gevoed met milieupunten uit de Rotterdamse gemeenteraad en het college van Burgemeester en wethouders. In 2005 wordt dit uitgebreid met milieupunten uit de raadscommissie economie, haven en milieu.

2.3 De Groene Agenda

De versie van de Groene Agenda in print is net als de digitale versie gericht op een in groene activiteiten geïnteresseerd publiek in de Rotterdamse regio. Het doel is groene activiteiten en organisaties in het Rijnmondgebied meer bekendheid te geven en het publiek te verlokken tot actieve deelname aan de vele wandelingen, tochten en cursussen.

De gedrukte versie van de groene agenda komt zes keer per jaar uit. De oplage van de agenda is 10.000 in 2005 oplopend naar een oplage van 15.000 stuks in 2006. Het formaat wordt in vergelijking met de eerdere edities iets ruimer van opzet en de verspreiding geprofessionaliseerd.

De groene agenda wordt de 'groene uitladder' voor de regio. De agenda komt in 2005 ruimer beschikbaar bij nog meer bibliotheek en VVV's. In de loop van 2005 wordt een communicatieplan ontwikkeld met het doel de agenda beter op de markt te zetten om zo ook een aantal adverteerders en mede investeerders te interesseren.

De helft van de productie – en verspreidkosten van de agenda komt in 2006 voor rekening van een of meerdere samenwerkingspartner(s) en mede financiers.

2.4 Milieucourant

De gedrukte Rotterdamse Milieucourant die in 2004 regelmatig op de achterzijde van de groene agenda was te vinden is gericht op in natuur – en milieu geïnteresseerd publiek in Rotterdam. Begin 2006 wordt een herstart gemaakt met deze krant die qua formaat (A3) erg beperkt is. Er wordt nagedacht over een nieuw (apart, dus los van de groene agenda) te verspreiden Milieucourant waarin de plaatsing van meer informatie mogelijk is. Uitvoering is uiteraard afhankelijk van budget en personele ondersteuning.

3. Projecten en activiteiten

3.1 Ieders Lucht

2005 – 2006

De luchtkwaliteit in de regio Rotterdam blijft voor het milieucentrum het komende jaar een hoge prioriteit houden. De gezondheid van de inwoners en de leefbaarheid in de Rotterdamse regio is ernstig in het geding. Langzamerhand komt er steeds meer discussie over de slechte luchtkwaliteit. Zeker over de invloed van het (vracht)verkeer en de scheepvaart.

Maar nog te weinig, vind het milieucentrum. Het milieucentrum was een van de eerste lokale milieuorganisaties die al vroegtijdig de luchtkwaliteit op de lokale politieke agenda kreeg.

De problemen van fijnstof worden nog steeds onderschat en ook de scheepvaart als een grote veroorzaker is van luchtverontreiniging wordt nog onderbelicht.

Het milieucentrum gaat ook de komende jaren door met de campagne 'Ieders lucht' met het doel luchtkwaliteit hoger op de agenda van de lokale politiek en de burger te zetten.

Luchtvervuiling door het verkeer is immers als burger zelf ook te beïnvloeden. De lokale politiek zal meer moeten worden doordrongen van de mogelijkheden die ook zij heeft iets aan de luchtkwaliteit te doen en niet steeds opnieuw de luchtkwaliteit op het bordje van 'Den Haag' schuiven.

De luchtkwaliteit gaat wegens de scherpe Europese normen een steeds grotere rol spelen in de ruimtelijke ordening. Niet overal kan meer gebouwd worden. De luchtkwaliteit zorgt steeds vaker voor stagnatie en zelfs afstel van bouw – en infrastructurele - projecten.

De luchtverontreiniging door scheepvaartemissies zijn voor een groot deel alleen internationale aan te pakken. Rotterdam is echter wel een van de grootste havens ter wereld en kan internationaal een voorbeeld functie hebben. Het milieucentrum streeft, samen met de landelijke milieuorganisatie stichting de Noordzee naar een groene haven. Om dit streven kracht bij te zetten organiseert het milieucentrum en Noordzee in samenwerking met GroenLinks, de Europese Groenen op 4 en 5 maart 2005 de 'greenport conference'. Een conferentie waar vertegenwoordigers van zowel havens, gemeenten, natuur – en milieuorganisaties uit diverse Europese havensteden praten over de luchtkwaliteit en afvalmanagement in de havens.

In Overschie organiseert de stichting Gezond Overschie, de DCMR en het milieucentrum gezamenlijk de manifestatie 'A13 snel weg' in september 2005. Een op de wijk gericht evenement met debat omlijst door attractie activiteiten voor jong en oud.

3.2 Groene - en de fietsconferenties

September 2005 en september 2006

De groene conferenties zijn gepland in september en bieden een podium aan beleidsmakers, natuurvrijwilligers, bewonersorganisaties, uitvoerders en politici die zich actief inzetten voor een groene en natuurvriendelijke stad. Het thema van de conferentie in 2005 wordt 'het Rotterdamse park' en de invloed van de bewoners op herinrichtingsplannen en het parkbeheer. De discussie in 2005 wordt voorbereid in samengewerkt met Alterra (van de Universiteit van Wageningen). Het onderzoek 'Samen sterker, kansen voor samenwerking en kennisuitwisseling tussen gemeenten en lokale natuurorganisaties' van Alterra dient hierbij als onderlegger. Doel is te komen tot een structureel parkenoverleg (zie 2.6).

Met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in maart 2006 wordt tijdens de groene conferentie 2005 ook een zogenaamd 'groentrekkersdebat' georganiseerd. De woordvoerders natuur en milieu van de in de Rotterdamse raad vertegenwoordigde politieke partijen gaan aan de hand van een aantal prikkelende stellingen met elkaar in debat.

Tijdens de groene conferenties worden traditioneel ook de 'Groene vogel' uitgereikt aan een opvallende natuurvrijwilliger. In 2005 wordt voor het eerst ook de 'Groene pluim' uitgereikt aan een Rotterdamse overheidsdienaar die zich verdienstelijk heeft gemaakt in het kader van de natuur of het milieu.

3.4 Parkenoverleg

Uitvoering najaar 2005 - 2006

Met de Groene Conferentie 2005 wil het Milieucentrum de aanzet geven tot de oprichting van het Rotterdams Parkenoverleg. Het overleg biedt een platform aan 'groene groepen' en de mogelijkheid tot overleg met (deel)gemeente bestuurders, groen uitvoerders en beleidsmakers. Het parkenoverleg komt jaarlijks een aantal keer bijeen.

Het Parkenoverleg wil meer afstemming in het groenbeleid dat nu te versnipperd is over de 11 deelgemeenten en het centrumgebied. Uiteindelijk leidt dit tot een gemeentelijk natuurbeleidsplan. Ook motiveert het Parkenoverleg mensen actief te worden in het zelfbeheer oftewel 'groen Opzoomeren'. Het Parkenoverleg stimuleert deze initiatieven en activiteiten.

3.5 Groenpunt, de Groene4daagse

Uitvoering 2005 – 2006

Het Rotterdams Milieucentrum is een van de organisaties die samenwerken in 'het Groenpunt'. Een samenwerkingsverband waarin het NIVON Rotterdam, stichting Landschapsbeheer, de dienst Sport en Recreatie (natuur – en milieueducatie), de Rotterdamse Bond van Volkstuinders, het IVN consulentenschap Zuid Holland en de stichting Ark zijn vertegenwoordigd. Het doel is de promotie van groene activiteiten in de regio Rotterdam.

Ieder jaar wordt er ook daadwerkelijk een groenpunt geslagen (een paal met groene kop). In april zal dit gebeuren in de wijktuin aan de Cederstraat.

Het groenpunt neemt in 2005 voor het eerst deel aan de door het IVN landelijk georganiseerde groene maand september. Het milieucentrum coördineert de activiteiten in de Rotterdamse regio en een aantal groene activiteiten worden specifiek in deze groene maand gepland.

Het Milieucentrum is voornemens om vanuit het samenwerkingsverband 'het Groenpunt' ook in 2006 deel te nemen aan de groene maand. Naast een aantal wandelingen, fietstochten staat dan ook de 'groene vierdaagse' gepland.

De Groene4Daagse is een grootschaliger evenement. Op vier zaterdagen in september 2006 worden de vier door het milieucentrum en het NIVON uitgezette wandelroutes gelopen (het Erasmuspad, het Jeneverpad, het Pad op Zuid en het nieuwe Ton Markezepad). Zie over het wandelpadennetwerk ook 3.6.

3.6 Wandelpadennetwerk

Uitvoering najaar 2005 – medio 2006

Na het Erasmuspad, Jeneverpad en het Pad op Zuid komt medio 2006 het vierde wandelpad uit in de serie 'Groene Zevensprong': het Ton Markezepad. Het nieuwe boekwerkje wordt in 2005 voorbereid en zal voorjaar 2006 worden uitgegeven. Intussen blijft de werkgroep Groene Zevensprong verantwoordelijk voor 'het beheer' (bebording en bestikking) van de drie bestaande paden.

3.7 MilieuDivers

2005 – 2006

De activiteiten van MilieuDivers zijn er op gericht meer allochtonen en jongeren te interesseren voor natuur – en milieuthema's.

Voortbordurend op de activiteiten 2004 gaat MilieuDivers ook de komende twee een aantal activiteiten organiseren. Deze activiteiten worden zoveel mogelijk in samenwerking met regionale en landelijke organisaties ontwikkeld. In 2004 ondersteunt het milieucentrum de activiteiten van Vrouw En Milieu (VEM) die een aantal wijkbijeenkomsten belegd gericht op allochtone vrouwen. Tevens doet het milieucentrum mee aan het provinciale project van het IVN met de stichting TEMA samen. Het milieucentrum maakt onderdeel uit van de projectgroep.

Zowel in 2005 als in 2006 staat de MilieuDiversdag gepland. Een speciale dag waar specifieke groepen worden uitgenodigd. Een evenement met informatie over en van natuur – en milieuorganisaties, natuurwandelingen en debat over natuur en milieu. Het doel is uiteindelijk beide doelgroepen volledig te integreren in bestaande natuur – en milieuorganisaties.

Eind 2005 start het milieucentrum met de voorbereiding voor het 'Riff project'. In dit project wordt de situatie in het Marokkaanse Riffgebergte als uitgangspunt genomen voor presentaties hier in Rotterdam (en Nederland). Natuurbeheer daar wordt naast het natuurbeheer hier in Nederland gezet. De eerste presentatie wordt verzorgd op het Dunya festival in mei 2006, waarmee het project van start gaat. In de loop van 2006 zijn er verschillende pilotpresentaties in Rotterdam.

In de loop van 2006 ontwikkelt het milieucentrum in samenwerking met collega organisaties een werkmap MilieuDivers. Een praktisch werkboek met ervaringen en tips om tot concrete en uitvoerbare activiteiten te komen gericht op allochtonen en jongeren.

3.8 Natuur in Kaart

2006 - 2007

Sinds 1997 is 'Natuur in Kaart' actief. Vele vrijwilligers van 'Natuur in Kaart' hebben de afgelopen jaren meegedaan aan inventarisaties in de natuur in Rotterdam en de regio nadat zij door Sport en Recreatie (NME), Bureau Stadsnatuur in samenwerking met het KNNV en het IVN op adequate manier werden geschoold.

Eind 2003 bleek echter dat de afdeling Natuur – en milieueducatie van Sport en Recreatie geen budget meer vrij kon maken voor de scholing en begeleiding van de natuurvrijwilligers. Een bijzonder project waarbij toen ruim 175 vrijwilligers waren betrokken dreigde teloor te gaan.

Met veel kunst en vliegwerk wordt eind 2004, begin 2005 'Natuur in Kaart' bijeen gehouden. Budget voor nieuwe cursussen, terugkomdagen, bijscholing, nieuwsbrieven en website is er niet (meer).

Samen met de kerngroep 'Natuur in Kaart' wil het milieucentrum in september een doorstart maken en op de langere termijn een structurele oplossing vinden voor de financiering van Natuur in Kaart. Een opsteker is wel dat de gemeente eenmalig een bedrag beschikbaar heeft gesteld voor 'Natuur in Kaart' voor 2005.

4. Landelijke samenwerking

4.1 Recycling netwerk

In het Recycling netwerk werken internationale, landelijke en lokale organisaties samen met het doel de het in stand houden en/of verbeteren van een adequate statiegeldregeling. Het milieucentrum ondersteunt dit netwerk vanuit haar lokale perspectief en de 'zwerfvuilpraktijk' op straat. Het netwerk krijgt veel media-aandacht.

4.2 Natuur en milieu

Het milieucentrum participeert in diverse landelijke overleggen die werden geïnitieerd door de stichting Natuur – en Milieu. De kracht van het milieucentrum is niet alleen de kennis en ervaring van haar achterban maar ook de kennis en ervaring die beschikbaar is middels uitwisseling tussen landelijke milieuorganisaties, de provinciale milieufederaties en collega milieucentra.

4.3 Milieucentra overleg

De drie collega milieucentra Amsterdam, Den Haag en Utrecht overleggen regelmatig. De vier stedelijke milieucentra staan gezamenlijk sterker als het gaat om fonds – en subsidievererving. Projecten en campagnes kunnen gezamenlijk veel breder worden opgezet.

Bijlage 1
Begroting 2005

BATEN:

Algemeen:

Gemeente Rotterdam:	€ 63.000
Groepengelden:	€ 13.894
Nationale Postcodeloterij:	€ 52.000
Eigen inkomsten:	€ 4.000
ID subsidie:	€ 32.000 *)

Projectsubsidies:

Fondsen Greenport:	€ 6.000
Fondsen Groene Conferentie:	€ 4.000
Gemeente Rotterdam, Natuur in Kaartproject:	€ 15.000
Fondsen, Natuur in Kaartproject:	p.m. **
LA21 t.b.v. MilieuDivers:	€ 4.000

Totale baten: **€ 184.894**

LASTEN:

Personele lasten:

Directeur (32 uur):	€ 40.000
ID banen:	€ 38.000 *)
Projectmedewerker(s):	€ 12.000
Projectleider Natuur in Kaart:	€ 6.000
Secretariaatsmedewerker:	€ 5.500
Webmaster:	€ 1.500
Overige personele lasten:	€ 4.000

Totale personele lasten: **€ 107.000**

Huisvesting en organisatiekosten:

Huisvesting:	€ 9.600
Schoonmaakkosten:	€ 1.200
Kopieer, kantoorkosten, verzekeringen:	€ 4.000
Portiekosten:	€ 4.000
Telefoon en faxkosten:	€ 1.500
IT onderhoud, websites:	€ 1.000
Drukwerk:	€ 2.000
Documentatie:	€ 700
Groene agenda:	€ 15.000
Rotterdamse Milieucourant:	p.m.
Vrijwilligers/reis/verblijfskosten:	€ 1.000
Accountantkosten:	€ 2.000

Totale huisvestings/organisatiekosten: **€ 42.000**

Activiteitenbudget:

Algemene activiteiten:	€ 10.000
Natuur In Kaart:	€ 7.000
GreenPort conference:	€ 6.000
Groene Conferentie:	€ 6.000
Sub-totaal:	<u>€ 22.000</u>
Groepensubsidies:	<u>€ 13.894</u>
Totale lasten:	<u>€ 184.894</u>

*) = Totale baten en lasten ID baan subsidie zijn een indicatie

***) = projectsubsidies nog niet gerealiseerd / aangevraagd en/of in behandeling

Bijlage 2
Begroting 2006

BATEN:

Algemeen:

Gemeente Rotterdam:	€ 63.000 *)
Gemeente Rotterdam (administratieve ondersteuning):	p.m.
Nationale Postcodeloterij:	€ 42.000
Eigen inkomsten:	€ 5.700
ID subsidie:	€ 35.000 **)
Sub-totaal:	<u>€ 145.700</u>

Groepengelden:

Groepengelden Gemeente Rotterdam:	<u>€ 13.894 *)</u>
Totaal:	<u>€ 159.594</u>

Projectsubsidies:

Natuur in Kaart

Bijdrage fondsen en sponsors Natuur in Kaart:	<u>€ 20.000</u>
---	------------------------

Projectsubsidie Wandelpaden:

Provincie Zuid Holland:	€ 6.000 ***
Gemeente Rotterdam:	€ 5.000 ***
Fondsen:	€ 10.000 ***
Sub-totaal:	<u>€ 21.000</u>

Groene Agenda

Sponsoring, fondsgelden en partners:	<u>€ 7.500 ***</u>
--------------------------------------	---------------------------

Project MilieuDivers:

SMOM ministerie van VROM:	€ 25.000 ***
DCMR LA 21 (MilieuDivers):	€ 4.000
Fondsen/diversen:	€ 8.000 ***
Sub-totaal:	<u>€ 37.000</u>

Totaal projectsubsidies:

Totale baten:	<u>€ 245.094</u>
---------------	-------------------------

Bijlage 2

- 2 -

LASTEN 2006:

Personele lasten:

Personeel:

Directeur:	€ 40.000
ID banen:	€ 42.000 **)
Administratieve – en bureauondersteuning:	p.m.

Projectmedewerker(s):

Algemeen:	€ 10.000
MilieuDivers	€ 25.000
Projectleider wandelpaden:	€ 6.000
Projectleider Natuur in Kaart:	€ 10.000
Webmaster:	€ 2.000
Overige personele lasten:	€ 4.000

Totale personele lasten: **€ 139.000**

Huisvesting en organisatiekosten:

Huisvesting:	€ 10.000
Schoonmaakkosten:	€ 1.500
Kopieer, kantoorkosten, verzekeringen:	€ 4.500
Portiekosten:	€ 6.000
Telefoon en faxkosten:	€ 2.000
IT onderhoud, websites:	€ 1.500
Drukwerk:	€ 2.000
Documentatie:	€ 700
Groene agenda/milieucourant:	€ 15.000
Vrijwilligers/reis/verblijfskosten:	€ 1.000
Accountantkosten:	€ 2.000

Totale huisvestings/organisatiekosten: **€ 46.200**

Activiteiten

Activiteiten:	€ 7.000
Wandelpaden:	€ 14.000
MilieuDivers:	€ 12.000
Groene Conferentie:	€ 6.000
Ieders Lucht:	p.m.
Natuur in Kaart:	€ 7.000

Totale activiteitenbudget: **€ 46.000**

Groepensubsidies: € 13.894

Totale lasten: **€ 245.094**

*) = subsidiebedragen zijn nog niet geïndexeerd   **) = ID baan subsidie is een indicatie

***) = projectsubsidies nog niet gerealiseerd / aangevraagd en/of in behandeling